

Ime i prezime nastavnika: Anita Zelić Tomaš
Predmet: Povijest hrvatske kulturne baštine
Datum izvođenja nastavnog rada: 04.03.2024.
 <u>PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOG SATA</u>
Škola: Srednja strukovna škola, Makarska
Razred i mentor: 3. L
Nastavni predmet-područje: Povijest hrvatske kulturne baštine
Nastavna cjelina-tema: Povijest likovne umjetnosti- bizantska umjetnost
Nastavna jedinica: ranobizantska umjetnost
Korištena literatura:
<p>a) stručna: Damjanov, J. (1989), <i>Likovna umjetnost (I. dio)</i>, Zagreb: Školska knjiga. Damjanov, J. (1986), <i>Likovna umjetnost (II. dio)</i>, Zagreb: Školska knjiga. Ivančević, R. (2002), <i>Stilovi, razdoblja, život I.</i> Zagreb: Profil. Janson H.W., Janson A.F., (2005), <i>Povijest umjetnosti</i>, Varaždin: Stanek.</p>
<p>b) didaktičko-metodička: Poljak, (1991), <i>Didaktika</i>. Zagreb: Školska knjiga.</p>
 <u>PLAN IZVOĐENJA NASTAVE</u>
1. Zadaci nastavne jedinice
a) materijalni: Usvajanje znanja o ranobizantskoj umjetnosti.
b) funkcionalni: Razvijanje intelektualnih sposobnosti, vizualnog mišljenja, percepcije i likovnog senzibiliteta prema umjetnosti Bizanta te upoznavanje s osnovnim značajkama istog razdoblja likovne umjetnosti.
c) odgojni: Razvoj estetskog odgoja, te interesa kako za umjetnost Bizanta, tako i za cjelokupnu umjetničku baštinu.
2. Didaktički sistem nastave: Mentorski.
3. Sociološki oblici nastavnog rada: Frontalni.
4. Nastavna oprema
a) nastavna sredstva: PowerPoint prezentacija

b) nastavna pomagala: Računalo i projektor.

c) tehnički uređaji: Računalo i projektor.

5. Nastavne metode: Metoda usmenog izlaganja i grafičkog prikazivanja odabranih primjera vezanih za nastavnu temu te metoda dijaloga.

6. Struktura nastavnog sata:

1. Kratko ponavljanje prethodne nastavne jedinice-5 min

2. Provokacija-1 min

3. Najava teme-1 min

4. Izlaganje nove nastavne jedinice-35 min

5. Sinteza i drugostupanjske apstrakcije 3 min

TIJEK SATA

<p>5 min.</p>	<p>PONAVLJANJE</p> <p>Prije no što krenemo s obradom nove nastavne jedinice kako bi smo istu lakše usvojili prisjetit ćemo se što smo radili protekli sat. (Učenicima na projektoru prikazujem Oslíkani strop iz katakombi sv. Petra i sv. Marcelina u Rimu koji je datiran u 4. stoljeće.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opišite što vidite na slici te istu smjestite u odgovarajući vremenski okvir. <i>U središtu kružne kompozicije nalazi se prikaz mladog pastira s ovcom na ramenima. On simbolizira dobrog pastira koji daje život za svoje stado, odnosno Isusa Krista. U ostalim razdjeljcima ispričana je priča o Joni. Na lijevoj je slici bačen s broda, na desnoj izlazi iz kitovih usta, na dnu ga opet vidimo sigurna na kopnu kako razmišlja o Božjoj milosti. To čudo iz Staroga Zavjeta bilo je omiljena tema ranokršćanske umjetnosti jer je dokazivala moć Gospodnju da izbavi vjernike iz ralja smrti. Za isto se mole i prikazani likovi u stavu oransa. Slika pripada razdoblju ranokršćanske umjetnosti.</i> • Na koje se razdoblje referira ranokršćanska umjetnost? <i>Na grčko-rimske prethodnike od kojih preuzimaju simbole kojima pridodaje novo značenje.</i> <p>Točno! To potvrđuje i prikaz dobrog pastira kojega susrećemo i u razdoblju antike. Lijep primjer koji to pokazuje je skulptura <i>Nosač teleta</i> iz 570.g.pr.Kr.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tko je bio Konstantin Veliki i zbog čega je njegova vladavina važna za kršćansku umjetnost? <i>Konstantin Veliki je bio rimski car koji je nakon što mu se kod Milvijskog mosta preko rijeke Tiber, pred odlučnu bitku protiv Maksencija na nebu pokazao znak križa i natpis „Pod ovim ćeš znakom pobijediti“, 313. godine izdao Milanski edikt kojim je kršćanstvo postalo ravnopravno s drugim religijama.</i> • Točno! Kako se to odrazilo na umjetnost? <i>Prije donošenja Milanskog edikta kršćani nisu mogli ispovijedati svoju vjeru pa su se njihovi sastanci odvijali u jedinstvenom tipu arhitektonskog prostora-katakombama. Nakon što je kršćanstvo dobilo svoj legitimitet, kršćani, kojih je sad i brojčano bilo više nisu se više trebali skrivati u katakombama te su sukladno tom trebali novi oblik građevine koja će im omogućiti izvršavanje liturgijskih obreda. Od arhitekture antike preuzimaju tip bazilike kojega prenamijenjuju u svoje svetište, a u kojemu prepoznajemo obilježja saborne dvorane, hrama i privatne kuće.</i> <p>Točno! Za vrijeme Konstantina nastaju prve velike kršćanske građevine. Najpoznatija je zasigurno stara crkva sv. Petra u Rimu koja se nažalost nije očuvala u izvornom obliku, ali točno poznajemo njezin nacrt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Možete li mi na temelju tlocrta opisati građevinu? <i>Riječ je o peterobrodnoj crkvi s atrijom, narteksom, transeptom na križištu i apsidom na kraju glavnog broda. Ispred apside smješten je oltar.</i> <p>Ranokršćanske crkave su eksterijera i naglašenog, ukrašenog interijera, odnosno njima dominira suprotnost između vanjskog i unutrašnjeg što lijepo pokazuje S. Apollinare in</p>
---------------	---

	<p>Clase iz 6. stoljeća.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Osim logitudionalnih bazilika koji je drugi tip građevine karakterističan za ranokršćansku umjetnost?</i> <p><i>Centralni tip građevine namijenjen za baptisterije i matrije.</i></p> <p>Točno! Najznačajniji primjer u ovoj domeni je zasigurno mauzolej sv. Konstance.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Znate li neki poznati ranokršćanski kompleks u našoj blizini?</i> <p><i>Dvojne bazilike na Marusinecu u Saloni.</i></p>
1 min	<p>PROVOKACIJA (Učenicima prikazujem vanjski izgled, presjek i tlocrt Mauzoleja sv. Konstance te Aje Sofije.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Prepoznajete li o kojim je građevinama riječ? Možete li iz tlocrta uočiti što im je zajedničko?</i> <p><i>Obje građevine pripadaju centralnom tipu s kupolom u središtu.</i></p>
1 min	<p>Točno! Ono u čemu se pak razlikuju jest njihova namjena. Do 6. stoljeća centralne građevine nisu služile kao mjesta obavljanja bogoslužja, već su se u tu svrhu kao što smo vidjeli na prethodnom satu radile bazilike. Od 6. stoljeća to se mijenja zahvaljujući pojavi jedne nove umjetnosti koja će obilježiti narednih 9 stoljeća. Zahvaljujući bizantskoj umjetnosti o kojoj ćemo mi danas govoriti.</p>
16 min	<p>IZLAGANJE NOVE NASTAVNE JEDINICE</p> <p>U nazivu „bizantska umjetnost“ krije se toponim Byzantion, odnosno maleni grčki grad kojeg su osnovali kolonisti iz Megare 667. g. pr. Kr. Ime je dobio po kralju Byzasu a nalazio se na mjestu nekadašnjeg Konstantinopolisa, političkog i kulturnog središta bizantske umjetnosti.</p> <p>Grad je smješten na razmeđu dvaju različitih svjetova i kultura. Na razmeđu istoka i zapada. Upravo takav geografski položaj vidno je utjecao na razvoj bizantske umjetnosti i kulture u kojoj prepoznajemo simbiozu helenizma i rimskog državnog oblika te kršćanske religije.</p> <p>Bizantsku umjetnost stilski možemo podijeliti na tri razdoblja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rano razdoblje: 527. (Justinijan dolazi na vlast) – 726. g. (car Lav III proglašava zabranu predstavljanja ikona u religijskoj umjetnosti) • Srednje razdoblje: klasično razdoblje komnenske i makedonske renesanse → 10. – 12. st. • Kasno razdoblje: paleološka renasansa → 13. St. – 1453. (pad Carigrada) <p>U okviru današnjeg predavanja bavit ćemo se ranim razdobljem bizantske umjetnosti, razdobljem poznatim po nazivu zlatno doba, kojeg je obilježila vladavina cara Justinijana. Justinijan na tad već administracijski uređeno prijestolje dolazi 527. i na istom boravi do 565. godine. Po dolasku na vlast Justinijan započinje rekonkvinstu odnosno pothvat širenja bizantske vlasti na Ilirik, Italiju, jugoistok Španjolske i sjevernu Afriku. Ujedno u prijestolnici, Konstantinopolisu započinje s obnovom i novom izgradnjom. Do kraja života sagradio je preko 30 crkava diljem grada, a o dvije reprezentativne ćemo govoriti u nastavku. Pregled započinjemo s Crkvom sv. Sergija i Bakha za koju se smatra da je označila početak</p>

graditeljske djelatnosti cara Justinijana.

(Učenicima prikazujem tlocrt i unutrašnjost Crkve sv. Sergija i Bakha)

- **Možete li mi na temelju tlocrta opisati građevinu?**

Riječ je o centralnom tipu građevine s oktogonalm središtem smještenim unutar pravokutnog tlocrta. Narteksom i poligonalnom apsidom prostor je produžen i uzdužno usmjeren. Nad središtem na masivnim stupovima uzdiže se kupola. Bočni prostor podijeljen je u donji ophod i galeriju.

Crkva sv. Sergija i Bakha sagrađena je između 527. i 536. godine. Smještena je na nepravilnom terenu između Justinijanove rezidencije, palače Hormistas i bazilike sv. Petra i Pavla s kojom čini kompleks dvojne crkve. Imale su zajednički narteks, atrij i propileje. Crkva sv. Sergija i Bakha je preko otvorenih arkada smještenih na oba kata, komunicirala ne samo s Crkvom sv. Petra i Pavla nego i s palačom. Danas nažalost od palače i bazilike ništa nije sačuvano osim zida koji je bio pripojen južnom dijelu sv. Sergija i Bakha, ali nije točno utvrđeno kojoj je od ove dvije građevine pripadao.

Isti tip centralne građevine namijenjen za liturgijsko slavljenje je i Aja Sofija- Crkva sv. Mudrosti u današnjem Carigradu koja je nedugo nakon izgradnje postala simbol Bizanta. Danas su nam poznata imena arhitekata koji se radili na ovoj građevini. Riječ je o Antemiju iz Trala i Izidoru iz Mileta, fizičaru koji je pisao o tehnikama presvođenja. Oni su na ovom projektu uspjeli sintetizirati sve što je bizantska arhitektura preuzela od klasične i orijentalne umjetnosti. Sama činjenica da su nam imena graditelja poznata potvrđuje važnost koju je ova građevina imala.

Datira iz oko 530-e godine te je izgrađena u roku 5 godina.

(Učenicima prikazujem tlocrt i presjek Aje Sofije.)

- **Možete li mi na temelju tlocrta opisati građevinu?**

Riječ je o trobrodnoj crkvi s apsidom na završetku glavnog broda i narteksom. Nad glavnim brodom izdiže se kupola.

Točno! Ovdje vidimo longitudinalni tip trobrodne ranokršćanske bazilike. S obzirom na četvrtasti prostor koji je natkriven kupolom možemo govoriti i o centralnom tipu građevine koji je kao što smo vidjeli na prethodnom primjeru karakteristika bizantske arhitekture. Tlocrt odaje oblik pravokutnika dimenzija 240x245 m, koji je razdijeljen na tri broda s naglaskom na središnjem. Pravokutni tlocrt je raščlanjen kvadratnim dimenzija 71x77 m. Čine ga četiri masivna stuba koji nose kupolu konstruiranu od 40 radialno postavljenih rebara i koncentričnih krugova.

(Učenicima prikazujem prikaz s dijelovima kupole.)

Kupola s lanternom na vrhu izdiže se na tamburu kojeg pridržavaju pandantivi. Aja Sofija je prva građevina na kojoj je kupola na pandantivima primijenjena u monumentalnom obliku. Naime dugo se je vremena tražio način da se kupola primjeni na građevinama pravokutnog i križnog tlocrta. Tek je za vrijeme Justinijanove vladavine kupola na pandantivima postala opće prihvaćen način u bizantskom svijetu. Također, radi se o izumu pri kojem je korištena nova tehnika gradnje (u žbuku umetnute opeke) koja je omogućila podizanje viših, lakših i ekonomičnijih kupola nego što je to omogućavala stara metoda postavljanja kupole na okruglu ili oktogonalnu osnovu (13 m je viša od Panteona).

- **Koji je drugi način koji arhitekti rješavaju prijelaz s kvadratne na kružnu osnovu?**

Kupola na trompama.

16 min	<p>(Učenicima prikazujem kupolu na trompama.)</p> <p>Kupola Aje Sofije poduprta je dvjema polukupolama što konačno rezultira golemom elipsom u srednjem brodu. Svaka polukupola ima još dvije polukupole odnosno niše. Niz prozora na kojima se uzdiže kupola imaju funkciju osvjetljavanja unutrašnjosti te stvaraju dojam kao da kupola lebdi poput neba koje zrači. S bočnih strana kupolu pridržavaju zidovi koji su u donjim dijelovima raščlanjeni najprije galerijama a, potom i arkadama bočnih brodova. Središnji brod je širinom naglašen te završava trostranom apsidom. Bočni brodovi i dvostruki narteks su križno nadsvođeni.</p> <p>(Učenicima prikazujem primjer križnog svoda iz Aje Sofije)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Znate li možda kakav je to križni svod u arhitekturi? <p><i>Križni svod nastaje presijecanjem dvaju bačvastih svodova pri čemu se težina raspoređuje na četiri nosača.</i></p> <p>(Učenicima prikazujem vanjski izgled Aje Sofije.)</p> <p>Centralni tip se prepoznaje i u njezinoj vanjštini kojom kao i iznutra, dominira kupola od koje se polagano, stepenasto spuštaju volumeni. Ritam postepenog silaženja raščlanjiva volumene u niz sve manjih i brojnijih tijela te predstavlja ritam postepenog rasterećivanja i prenošenja tereta kupole na sve dijelove građevine pri čemu stvara dojam težine i masivnosti vanjskoga volumena.</p> <p>1453. godine Bizant pada u ruke Osmanlija. Aja Sofija je pretvorena u džamiju. Mozaici u unutrašnjosti su premazani, a izvana je dobila četiri minareta. Tako islamizirana izvršila je jak utjecaj na razvoj islamske arhitekture u razdoblju vladavine Osmanlija.</p> <p>Najbogatiji zbir bizantskih spomenika nije sačuvan u Carigradu gdje su spomenici toga doba uglavnom uništeni, već na talijanskom tlu, u gradu Ravenni, pomorskoj luci na zapadnom Jadranu. Najznačajniju crkvu toga vremena, San Vitale počeo je graditi biskup Ecclesius 526. godine na ostacima ranokršćanske bazilike.</p> <p>(Učenicima prikazujem vanjski izgled, tlocrt i presjek Crkve San Vitale.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Možete li mi na temelju tlocrta opisati građevinu? <p><i>Riječ je o centralnom tipu građevine osmerokutnog tlocrta sa osmerokutnim središtem natkrivenim kupolom na pandantivima i okruženim deambulatorijem. Zid glavnog broda pretvara se u niz polukružnih niša koje povezuju kružni prolaz s glavnim brodom. Ovdje je riječ o ophodnom brodu koji je na katu raščlanjen na galerije. Istočna strana crkve u prostoru svetišta pokazuje tragove longitudinalne ranokršćanske crkve s jednom apsidom do koje su flankirane dvije sakristije. Na zapadnoj strani asimetrično je smješten narteks.</i></p> <p>(Učenicima prikazujem unutrašnjost crkve.)</p> <p>Unutrašnjost je raščlanjena galerijama, arkadama i prozorima koji omogućavaju prodiranje svjetlosti koja preplavljuje unutrašnjost crkve dajući joj božansku notu. Osim osvjetljenja, dinamičnost unutarnjeg prostora dodatno naglašavaju prekrasni zidni mozaici, karakteristični za ranobizantsku umjetnost.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Što je mozaik? <p><i>Mozaik je tehnika pri kojoj se male raznobojne kockice kamena ili obojenog stakla slažu na</i></p>
--------	---

podu, svodu, zidu ili prenosivoj ploči. Kockice se utiskuju u meku podlogu svježe žbuke koja se kasnije stvrdne. Obično se radi o relativno nepravilnim kockicama složenim u prikaz. Kockice mozaika se ne stapaju kao potezi ili mrlje, već se svaka razaznaje u svojoj veličini i obliku. Zato površina, kad joj se približimo, djeluje razbijeno i titravo. Osim što su kockice različitih veličina one su i složene na različite načine što ostavlja dojam živosti površine. U oblikovanju uočavamo horizontalne i vertikalne redove, koncentrične krugove, lepezasta širenja i posve slobodna grupiranja.

(Učenicima prikazujem Mozaik s prikazom cara Justinijana s pratnjom, oko 547.g.)

- **Možete li mi opisati ovaj mozaik s naglaskom na prikaz likova?**

Svi likovi su prikazani u istoj visini odnosno prisutna je izokefalija (grč. izos, isti; kefale, glava) u prikazu. Njihova lica su tipizirana. Karakteriziraju ih velike bedemaste oči, dugi nos te malene usne. Prikazani su statično, a njihova tjelesnost je negirana odjećom.

Točno! Ti elementi su uočljivi i na mozaiku s prikazom Carice Teodore s pratnjom datirane u istu godinu.

(Učenicima prikazujem Mozaik s prikazom carice Teodore s pratnjom, oko 547. g.)

- **Kako je prikazan prostor na slici?**

Prostor čini zlatna pozadina, a interijer je samo skromno naznačen.

Za bizantske prikaze karakteristična je zlatna pozadina na kojoj su isti smješteni te je ona krije simboliku svjetla, onostranog odnosno božanskog.

Ova dva prikaza potvrđuju povezanost zapada s bizantskim dvorom.

- **Što mislite jesu li prikazi careva primjereni za glavnu apsidu crkve?**

Nisu. Na tim mjestima inače nailazimo na scene iz kristološke i marijanske ikonografije.

Upravo su se smještajem svojih portreta u glavnim apsidama car Justinijan i carica Teodora željeli povezati s Kristom i Marijom kako bi istaknuli svoju povezanost s njima i naglasili da su blagoslovljeni od njih. To potvrđuje i ikonografija. Na obrubu Teodorina plašta vidimo vez koji prikazuje poklonstvo kraljeva Mariji i novorođenom Isusu. Justinijan je okružen dvanaesticom pratilaca od kojih jedan na štitu nosi Kristovim monogramom. Oboje su prikazani s aureolama koje definiraju njihove glave.

Osim mozaika ranobizantsku umjetnost karakterizira i slikarstvo ikona. Ikona dolazi od grčke riječi eikon što znači prikaz. U kršćanstvu ikona se odnosi na prikaz Krista, Bogorodice i svetaca. Često se naziv vezuje samo za slike nastale tehnikom enkaustike na drvetu.

U povijesti kršćanstva dugo su se vremena vodile rasprave o tome može li se načiniti prikaz Boga, Krista i Marije. S jedne strane protivnici prikaza argumente su nalazili u Starom Zavjetu vodeći se knjigom Otkrivenja koja kaže „Boga nikada nitko nije gledao“ pa sukladno tome njegov prikaz nije moguće načiniti. Ujedno Židovi su štovali Boga s kojim se sklopili savez uvjetovan suzdržavanjem od idololatrije. S druge strane ikonofili, pobornici prikaza, argumente su nalazili u Novom Zavjetu ističući kako je moguće načiniti prikaz Krista jer se on otjelovio na zemlji. U prikazima su pronalazili simbol svetosti, kanal koji im je omogućavao komunikaciju s Bogom. Nakon ekumenskih sabora koji su riješili pitanje trinitarne dogme i statusa Bogorodice, u 5. stoljeću javlja se sve veća potražnja za ikonama, naročito onim marijanskog kulta. Prvi portret Bogorodice načinio je sv. Luka te se smatra da ih je naslikao 3- Bogorodicu s Djetetom tipa Eleusa, tipa Hodegitrija i Bogorodicu samu. Danas malo znamo o nastanku ikona jer ima vrlo malo primjera koji potječu iz doba prije

ikonoklazma. Najviše ih je kako svjedoče pisani izvori bilo u Manastiru sv. Katarine na Sinaju iz kojeg potječe i *Bogorodica s Djetetom na prijestolju između svetaca i anđela* koja datira iz 6. stoljeća.

- ***Možete li mi opisati ikonu s naglaskom na prikaz likova?***

Likovi su dati u vertikalnoj perspektivi. I ovdje uočavamo izokefaliju u prikazu te tipičnu bizantsku slikarsku notu u prikazu lica bedemastih očiju, dugog korijena nosa i malenih usana.

Skulptura se u ovom razdoblju pojavljuje većinom u obliku reljefa vezanog za arhitekturu ili pak u obliku malih pokretnih predmeta. Ono što se najviše ukrašava reljefom unutar crkve jesu kapiteli čija je površina često perforirana stiliziranim biljnim ornamentom, čime je zapravo skrivena njihova nosiva uloga.

(Učenicima prikazujem kapitele iz San Vitalea.)

Reprezentativan primjer ranobizantske skulpture je *Maksimilijanovo prijestolje* za koje se smatra da je Justinijanov poklon povodom posvećenja Crkve San Vitale. Riječ je o stolcu prekrivenom pločama od bjelokosti na drvetu, biblijske tematike. Na naslonu je prikazana priča o Kristovu djetinjstvu, na stranama o Josipu i Egiptu, a na prednjoj strani o Ivanu Krstitelju. Prikazi su definirani vrpčama u koje su umetnuti lavovi, paunovi, jeleni i druga bića.

U uvodu smo istaknuli kako je car Justinijan proširio svoje granice sve do Španjolske. U svojoj rekonkvisti nije zaobišao ni našu obalu.

- ***Znate li koje je sve gradove na istočnoj obali Jadrana pripojio Justinijan?***

Salonu, Zadar, Osor, Pulu i Poreč.

(Učenicima prikazujem ranobizantski kompleks u Poreču.)

U Poreču nailazimo na lijep primjer ranobizantske umjetnosti kod nas. Riječ je o Eufrazijevoj bazilici koja datira u Justinijanovo doba. Sastoji se od osmerostrane krstionice, četverokutnog atrija, trobrodne bazilike s memorijalnom kapelom (trikonohos) uz svetište te sjeverno od atrija konsignatorijem, također trobrodnom građevinom s velikom dvoranom kroz dva kata, kasnije biskupskim dvorom.

Unutrašnjost je raščlanjena kapitelima i arkadama.

Apsida glavnog broda okružena je mramornom klupom s biskupskim prijestoljem u sredini, a zid je obložen bogatom inkrustacijom s mnogo sedefa, a cijela kohna ispunjena je monumentalnim figuralnim mozaikom Bogorodice na prijestolju.

(Učenicima prikazujem mozaik s prikazom Bogorodice Kyriotisse.)

- ***Možete li mi opisati prikaz? Koji su bizantski elementi ovdje vidljivi?***

Riječ je o mozaiku s prikazom Bogorodice s Djetetom na prijestolju koja je okružena svecima i anđelima. Bizantski elementi koje ovdje možemo prepoznati jesu zlatna pozadina, velike bedemaste oči, dugi nos te malene usne. Uočavamo i statičnost te haljinom negiranu tjelesnost likova.

Točno! Ovaj prikaz u središnjem mjestu na apsidi je pomalo neobičan, jer to mjesto inače pripada prikazu Krista. Do Marije su smještena dva anđela. S lijeve strane Mariji prilaze tri neimenovana mučenika koji u rukama nose vijence. Odjeveni su u rimsku odjeću, a njihov

lik je kao i kod ostalih likova kompozicije definiran zlatnom aureolom. S desne strane nalazi se prikaz sv. Maura kojemu je ime ispisano na aureoli, Eufrazija s modelom crkve, njegova brata arhiđakona Klaudija te njegova sina.

Sa Justinijanovom smrću završava razdoblje ranobizantske umjetnosti. Razdoblja koja su uslijedila obilježila je stagnacija kao posljedica slabljenja Carstva prouzrokovana gubitkom dijelova teritorija koje je Justinijan osvojio. Naredno stoljeće obilježio je ikonoklazam-zabrana predstavljanja ikona u religijskoj umjetnosti koju je 726. godine donio car Leon III. To je rezultiralo uništenjem velikog broja ranobizantskih umjetničkih dijela. (Učenicima prikazujem primjer crkve gdje su iz apside uklonjeni postojeći figurativni prikazi.)

SINTEZA I DRUGOSTUPANJSKE APSTRAKCIJE

Ranobizantsku umjetnost je obilježila vladavina cara Justinijana. Vremenski je svrstavamo u period od 527.-726. godine.

- **Koje su najznačajniji primjeri iz arhitekture ovog razdoblja? Kakvi su to tipovi građevina prema tlocrtu?**

Aja Sofija, Crkva sv. Sergija i Bakha te San Vitale na zapadu. Riječ je o centralnim građevinama s kupolom.

- **Zbog čega je značajna San Vitale?**

Ona je jedina oktogonalna bizantska građevina na Zapadu.

- **Koje su dvije slikarske tehnike dominantne u ranobizantskoj umjetnosti?**

Mozaik i ikona.

- **Kako su prikazani likovi?**

(Učenicima prikazujem mozaik iz Eufrazijeve bazilike s prikazom Krista Pantokratora i portret Sergija i Bakha.)

Likovi tipičnih bizantskih crta lica s bedemastim očima, dugim nosom i malenim usnama prikazani su na zlatnoj pozadini, jednake veličine, odnosno izokefalično pri čemu je njihova tjelesnost negirana odjećom.

- **Što je sa skulpturom? Kako se ona pojavljuje?**

Pojavljuje se samo u obliku reljefa vezanog za arhitekturu ili u obliku malih pokretnih predmeta. Ne nailazimo na primjere monumentalne skulpture.

Lijep primjer koji to potvrđuje je *Justinijanov diptih* izrađen u bjelokosti. Prikazuje cara kao pobjednika pri čemu slavi njegove pobjede u Italiji, Sjevernoj Africi i Aziji. Lik Pobjede pojavljuje se dvaput: desno ispod cara i lijevo kao kipić što ga drži rimski general. Sikti, Indijci te čak i divlji lavovi i slonovi donose darove i odaju poštovanje caru, dok lik koji predstavlja Zemlju podržava Justinijanovu nogu. Cara blagoslivlja sam Krist s nebesa, čiji simbolički lik nose dva anđela. Justinijan je prikazan na tipično bizantski način, velikih bedemastih očiju, dugog nosa i malenih usana.

U modulaciji prepoznajemo zadnje tragove klasicizma.

- **Koji je značajan primjer ranobizantske umjetnosti na tlu Hrvatske?**

Eufrazijeva bazilika.

3 min

--	--